

YA LI YAKINLARININ İDDET ALGISI: Süleyman Demirel Hastanesi Örne i

İ İL KALAYCI¹, SERCAN ÖZBEK YAZICI², AL İNKAYNA İ³
Süleyman Demirel Üniversitesi / Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Özet

Bu çal, mada, Süleyman Demirel Üniversitesi Ara t,rma Uygulama Hastanesinde yatarak tedavi gören 65 ya ve üstü birey refakatçilerinin, ya l,ya uygulanan fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik iddet ve ihmalin nedenlerine ili kin görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanm, t,r. Çal, maya kat,lmada gönüllü olan 200 ya l, yak,n,na anket formu uygulanm, t,r. Anket formunda, sosyo-demografik özellikleri belirlemeye yönelik sorulara ve ya l,ya uygulanan iddetin nedenlerine ili kin dü üncelerini saptamaya yönelik sorulara yer verilmi tir.

Anahtar Kelimeler: Ya l,, ya l, yak,n,, iddet

Violence perception of the old people's attendants: Sample of Suleyman Demirel University Hospital

Abstract

In this study, it is aimed to identify opinions of attendants of people who are 65 or over and staying in Suleyman Demirel University Hospital to be cured about physical, sexual, psychological and economic violence towards the oldies and negligence. A survey was applied to 200 attendants who are volunteers. In this survey, questions to determine the socio-demographical features and to identify the opinions on the reasons of violence towards the old people take place.

Key Words: The old, attendants of the oldies, violence

1.G R

nsanl, ,n ya ad, , en önemli sorunlardan biri olan iddetin geçerli tan,m,n, yapmak, ba lang,ç ve biti durumunu belirlemede zorluklar bulunmaktad,r. Çünkü iddet davran, lar, ahlak, ideoloji ve kültürel durum taraf,ndan ekillenmekte ve bazen de me rula t,r,lmaktad,r (Reemtsma, 1998).

Dünya Sa l,k Örgütüne göre iddet, bireyin kendisine, ba kas,na, gruba veya topluma kar , fiziksel gücünü, kudretini uygulamas,ya yaralama, fizyolojik hasar yaratma, geli me bozuklu una neden olma gibi durumlarla sonuçlanma olas,l, , olan uygulamalard,r.

¹ Ö r.Gör.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sa l,k Bilimleri Hem irelik Bölümü, ISPARTA
e-posta: isilkalayci@sdu.edu.tr

² Yrd.Doç.Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sa l,k Yüksekokulu, Beslenme ve Diyetetik Bölümü,
BURDUR e-posta: sozbek@mehmetakif.edu.tr

³ Uzm., Süleyman Demirel Üniversitesi, Arama Kurtarma Ara t,rma Merkezi, ISPARTA
e-posta: alisenkaynagi@gmail.com

iddet, ki iler aras, iddet ve toplu iddet olmak üzere iki ekilde de erlendirilmektedir. Ki iler aras, iddet, tan,d,k ve/veya yabanc, taraf,ndan uygulanan fiziksel, cinsel ve psikolojik iddettir. Toplu iddet ise, büyük gruplar,n bireylere uygulad, , sosyal, siyasal ve ekonomik yönden yap,lan iddettir (www.who.int). Bireysel ve toplumsal yap,n,n etkiledi i iddet olgusu zor ve karma ,k bir yap,dad,r.

iddet, tüm ya gruplar,n, fiziksel ve psikolojik olarak do rudan veya dolayl, yolla etkileyen toplumsal bir olgudur. Ya l,ya iddet, kad,nlara, çocuklara uygulanan iddet kadar yo unlukta olmasa bile görülmektedir. Ancak ya l,ya iddet konusunda toplumsal fark,ndal,k düzeyindeki eksiklikler ve hangi durumun iddet olarak tan,m lanaca , yönünden s,k,nt,lardan dolayı, uzun y,llar dikkati çekmemi tir.

Ulusal Ara tırma Konseyine göre, ya l,ya ili ki içinde olan ki ilerinin veya bak,c,lar,n, bireyde zarara neden olan ve risk ta ,yan kas,tl, eylemleri ile birlikte tasarlanm, olsun ya da olmas,n bireyin temel ihtiyaçlar,n, kar ,lamada ve zararlardan korumadaki ba ar,s,zl,klar,/ilgi eksiklikleri de ya l,ya kar , uygulanan iddet olarak tan,m lanmaktadır (Dong and Simon, 2013).

Ya l,ya kar , uygulanan iddet biçimleri u ekildedir:

Fiziksel iddet: Ya l,lara güç kullanarak, baz, aletlerle (sopa, ta vb.) veya aletsiz ekilde (tekme, vurma vb.) yap,lan ve fiziksel yaralama, a r,, ac, vb. durumlara neden olan eylemlerdir. Ya l,lar,n fiziksel iddete u rad, ,n, gösteren bulgulardan baz,lar,, nedeni aç,klanamayan yaralanmalar, çürük izleri, iyile me döneminde olan yaralar, bölgesel saç kayb,, di ve kemik k,r,klar,, vücudunda ip veya kay, izinin bulunmas,, fiziksel k,s,tl,l,klar, yaralanma öyküsünde aile üyelerinin farklı aç,klamalarda bulunmas, ve önceden benzer yaralanma öyküsünün bulunmas, vb.dir (McDowell, 2011). Tufan'ın yapt, , çal, ma (2005) sonucuna göre, örneklemin % 42'sinin son be y,l içinde ailede fiziksel iddete maruz kald, , tespit edilmi tir. Bundan dolayı, ara tırma,c,, ailede ya l,ya yönelik iddetin güncel bir toplumsal sorun oldu unu ileri sürmü tür (Tufan, 2011).

Cinsel iddet: Ço u zaman fiziksel iddetin içinde say,lmas,na ra men ayr, olarak da de erlendirilmektedir. Ya l, bireyin r,zas, olmadan, güç kullanarak, korkutarak veya kand,rarak cinsel eylemde bulunulmas, veya zorlanmas,, cinsel yönden a a ,lama ve cinsel organlara zarar verme, pornografik yay,n izletilmesi yönünde güç uygulanmas,d,r. (McDowell, 2011). Ya l,lar,n cinsel iddete maruz kald, ,n, gösteren bulgular aras,nda, aç,klanamayan cinsel organ kanamalar,, kanl, ve y,rt,k giysiler, gö üslerdeki çürük ve morluklar, cinsel ili ki ile bula an hastal,klar bulunmakta,r (Akdemir vd., 2008). Yap,lan bir çal, mada, ya l, kad,nlar,n hayat, boyunca partner iddet prevelans,n,n % 26,5 bulunurken % 18,4'nün cinsel ve fiziksel istismara u rad, , tespit edilmi tir (Bonomi et al, 2007).

Psikolojik iddet: Ki ide üzüntü, duygusal ac, ve duygusal yaralamaya neden olan sözlü saldı,r,, korkutma, reddetme, soyutlama, a a ,lama içeren hareketler, olumsuz alg, ve tutumlar, imal, ve i neleyici sözler ve mimik ve jestlerdir (Wang, 2006). Psikolojik iddet öncelikli olarak bireylerin dü ünçe ve eylemlerinde ortaya ç,kabilmektedir. Bu yüzden psikolojik iddet olgular,n, günlük etkile imlerinin azalmas, ve yaln,z kalmak istemesi, duygulan,m bozuklu u (nedensiz a lama, gülme), öfke nöbetlerinin olmas,, sinirli olmas,, konu mak istememesi, geçmi ini özlemlerle hat,r lamas,, benlik sayg,s,nda azalma gibi durumlar,n gözlemlenmesiyle tan,m lanmaktadır. Türkiye'de yap,lan bir çal, mada, örnekleminin % 66's, psikolojik iddet ma durudur. Yakla ,k % 46's, sözlü iddete ve % 54'nün mimik ve jestlerle iddete maruz kald, , saptanm, t,r (Tufan, 2011).

Ekonomik iddet: Hırs, zıkkın, dolandırıcılık veya ihmal yoluyla, ya bireyin parasını ve sosyal güvencesini izinsiz kullanma olarak tanımlanmaktadır (McDowell, 2011). Ekonomik iddetin birçok ekli bulunmaktadır. Örneğin ya bireyden vekâletname almak suretiyle veya imzasız, taklit edilerek parasını, çalma, gayrimenkulünü satma, kredi kartını, kişisel bilgisi ve rızasız, olmadan kullanma, sahtelik ve sosyal güvencesinden izinsiz yararlanma, ya birtan parasal yardım yapmamasını, isteme, kandırma yolu ile zorla alması, veri te masraflar, ödetme ekinde görülmektedir (Gülen vd., 2013). Ekonomik iddetin nedenleri arasında, fail olan bireyin gelirinin yeterli olmaması, iddet sonucunda elde edecek kârın olması, kendi isteklerinin gerçekleşmesini garanti altına almak isteme, ya bireyin ekonomisini yönetecek gücünün olmaması, düğün, ya birey üzerine güç ve kontrol sağlama vb. bulunmaktadır. Türkiye’de yapılan bir çalışmada, örneklemin % 55’i gelirinin olduğunu ifade etmesine karşın bu grubun % 66’sı, gelirini özgür şekilde kullanamadığını belirtmiştir. Ya bilerin % 32’si mal varlığına bulunmamasına rağmen bunların % 77’si malını tasarrufunu istediği gibi yapamadığını, % 40’i mal varlığına, aile üyelerine devrettiğini ve % 57’si ise mal varlığına, nın paylaştığını, konusunda aile üyelerinden baskı gördüğünü ifade etmiştir (Tufan, 2011).

ihmal ve Suistimal: Ya bireylerin, saygıdan, ekonomik bağış, zıkkın, kendisiyle ilgili kararlardan ve seçimlerden yoksun bırakılarak insan hakları, nın, yasal ve medikal hakları, nın ihlal edilmesidir. Ya bireyin güvenliğini sağlanmaması, fiziksel ve duygusal ihtiyaçları, nın karşılanmaması, reddedilmesi veya bilgi ve tecrübe eksikliğinden dolayı, bu girişimleri uygulamada başarısız olunmasıdır (Enguidanos et al, 2014). Bazen ya bilerin, yalnız bırakılarak ya da onlarla iletişime girilmeyerek sosyal ortamdan dışlanarak ve soyutlanarak ihmal edilmektedir (Pérez-Rojo et al, 2009). ihmalin aktif ve pasif yönü de bulunmaktadır. Aktif ve pasif ihmal aynı anlamda gelmesine rağmen ya bireye bakan kişilerin amacı, na göre değişmektedir. Aktif ihmalde ya bilerin bakan kişileri, bilinçli olarak ya bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarıyla ilgilenmemektedir. Pasif ihmalde ise, bakan, birey, bakım konusundaki bilgi ve deneyim eksikliğinden dolayı, ya bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları, karşılamada yetersiz kalmaktadır. ihmal bulguları arasında ya bilerin saçları, nın kirliliği olması, kuyafetlerinin deşim olması, ağız ve vücut kokusu gibi öz bakımı, nın kötü olması, sıvı ve elektrolit kaybı, diyet, sınırlı eksilme ve çürümenin olması, kilo kaybı, yatak yaraları, nın bulunması, ilaç kullanılmamasına bağlı hastalık belirtilerinde artış vb. belirtiler bulunmaktadır (Gülen vd., 2013).

Kendini ihmal: Ya bireyin güvenlik tedbirlerini, tıbbi tedavisini, öz bakımı, nın, barınma, giyinme, yeterli besin ve su alması, sağlamada başarısız olma veya reddetme davranışı, ile kendini sağlığı, nın ve güvenliğini tehlikeye atan davranışlarıdır. Kendini ihmalin belirtileri arasında, yemek yememe, tuvalet alması, kanlı, nın yerine getirmeme, su içmeme, yıkanmama gibi temel yaşam aktivitelerini yerine getirmeme ve mal varlığı, nın etkin yönetmeme, alması, veri yapmama, yemek hazırlamama, işlerini yapmama, tıbbi tedavisini yapmama veya gereğinden fazla ilaç kullanma vb. enstrümantal günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmeme, intihar girişimleri, madde bağımlılığı, sosyal ilişkilerden kaçınma vb. bulunmaktadır (Dong and Simon, 2012).

Ya bilerin iddet uygulayanları, nın ya bireyin eşi, çocuğu, akrabası, arkadaşları, komşusu, ücretli veya gönüllü çalışanları, bakımcıları, ve diğer profesyoneller olabilir. Yapılan bir çalışmada, 65 yaş ve üzeri bireylerin % 2,6’sına aile üyeleri, arkadaşları ve bakımcıları tarafından kötü muamele yapıldığı bulunmuştur (McBride, 2011).

Ya bilerin bakımından sorumlu olan bireylerin, iddet uygulamasıyla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili kişilerin özellikleri arasında, cinsiyet, tecrübesizlik, bilgi eksikliği, bakım verme rolünü benimsememe, ya bireyin parasına bağlılığı, olma, psikolojik bozukluğunun bulunması,

(depresyon vb.), sosyal sorunlar,n,n olmas, ve alkol, ilaç gibi maddeyi kötüye kullan,m hikâyesi bulunmaktad,r. Ayr,ca, ya l, birey ve bak,c,n,n z,t ki ilik özelliklere sahip olmas,, sa l,kl, ileti iminin kurulmamas,, ya ayr,mc,l, ,n, uygulamas,, ya l,n,n ihtiyaçlar,n, anlayamamas, gibi özelliklerinin de iddetle ilgisi bulunmaktad,r. Ancak bak,c,da bu özelliklerden birinin bulunmas, onun iddet uygulayaca , anlam,na da gelmemektedir. Ya l,ya kar , uygulanan iddetle, ya l,n,n bireysel özellikleri de risk faktörü haline gelmektedir. Bunlardan en önemlileri cinsiyet (özellikle kad,nlar), ya (özellikle çok ya l, olanlar), medeni durum (özellikle dul, bo anm, ve ayr, ya ayanlar), sald,rgan davran, lar, olanlar, bili sel hastal, , olanlar (demans, alzheimer vb), ileti im sorunu ya ayanlar, ve fiziksel, ekonomik vb. yönlerden olan ba ,ml, olanlar vb.dir (Pérez-Rojo et al, 2009). Bu özellikler iddet olas,l, ,n, art,rmaktad,r.

Ya l,ya uygulanan iddet, ihmal ve suiistimalin boyutlar, dikkate al,nd, ,nda toplum sa l, , aç,s,ndan ciddi sorundur. Literatürde görüldü ü gibi, ya l, yak,nlar, iddet konusunda fail durumunda olabilmektedir. Bununla birlikte ya l, yak,n, hem ya l,n,n bak,m,ndan hem de her türlü iddetten korunmas,ndan da sorumlu ki i olarak önemli bir role de sahiptir. Bu yüzden aile üyelerinin ya da bak,m verenlerin, ya l,ya yönelik iddet alg,lar,n,n belirlenmesi ve geli tirilmesi gereklidir. Bu amaçla çal, mada, ya l, yak,nlar,n,n ya l,ya yönelik iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin tespit edilmesi hedeflenmi tir.

2.YÖNTEM

Tan,mly,c, ve kesitsel türdeki bu ara t,rmada, örneklem seçim yöntemine gidilmedi. Süleyman Demirel Üniversitesi Ara t,рма Uygulama Hastanesinde 20.12.2014-02.03.2015 tarihleri aras,nda yatarak tedavi gören 65 ya ve üstü birey yak,nlar, tamam,na ula ,lmas, hedeflendi. Ara t,rmaya kat,lmay, kabul eden ve ara t,рман,n yap,ld, , tarihte ula ,labilen 200 ya l, yak,n,na anket formu uygulanm, t,r. Anket formu, ya l, yak,nlar,n,n sosyo-demografik özellikleri ile ya l,ya yönelik iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin de erlendiren sorulardan olu maktad,r.

3.BULGULAR VE TARTI MA

3.1.Ya l, yak,nlar,n,n sosyo-demografik özellikleri

Çal, ma için haz,rlanan anket formu, 123œi kad,n, 77œi erkek olmak üzere 200 ya l, yak,n,na uygulanm, t,r. Örneklem grubunu olu turan ya l, bireylerin, ya ortalamalar,, 40-50 ya grubunda (% 28.5) yo unluk göstermektedir ve ya l, yak,nlar,n,n % 61.5œ kad,nd,r. Çal, maya kat,lan ya l, yak,nlar,n,n e itim seviyesine bak,ld, ,nda, büyük ço unlu unun ilkö retim mezunu oldu u (% 45.5) buna kar ,l,k % 11.0œ yüksekokul/üniversite mezunu oldu u görülmektedir. Örneklem grubunun % 63.5œ düzenli gelir getiren bir i te çal, mamaktad,r. Ya l, yak,nlar,n,n ayl,k ortalama gelirleri ilk s,rada 501-1000TL (% 48.0) ve ikinci s,rada 1001-1500TL (% 27.5) seçene inde yo unluk göstermektedir.

Kat,l,mc,lar,n hepsinin hastanede bakt,klar, ya l,lar ile akraba olduklar, bulunmu tur. Ya l, birey ile yak,nl,klar, incelendi inde ise, % 52.5œ ya l,n,n çocu u, % 25.5œ ya l,n,n e i, % 7.0œ torunu ve % 6.5œ gelinidir. Benzer ekilde Çatak, vd. (2012) çal, mas,nda ya l,ya bakan bireylerin % 46,3œün çocuklar,, % 26,9œu e i, % 3,7œi torunu ve % 8,3œi gelini oldu u saptanm, t,r. Bununla birlikte ya l, bak,m,na ya l,n,n babas,n,n (% 4,5), annesinin (% 2,0) ve karde inin (% 2,0) de kat,ld, , bulunmu tur. Bu bulgu ile ya l,lar,nda ya l, bak,m,nda yer ald,klar, görülmektedir.

3.2.Ya l, bireyle birlikte ya ama durumu

Kat,l,mc,lar,n, % 54.0ø ya l, birey ile birlikte ya amaktad,r. Cinsiyet de i kenine göre de erlendirildi inde, erkekler *öevetö* seçene inde yo unluk göstermektedir (% 61.0) (Tablo1). statistiksel olarak, cinsiyet de i keninin anlam düzeyinin dü ük oldu u görölmektedir ($p>0,005$). Yap,lan bir çal, mada, bireylerin % 53.1ønin ya l,larla birlikte ya ad, , tespit edilmi tir (Akça ve Ta ç,, 2005). Bu sonuç, çal, mam,z,n bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Tablo 1. Ya l, bireyle birlikte ya ama durumu

			Ya l,yla ya ama durumu		
			Evet	Hay,r	Toplam
Cinsiyet	Kad,n,	Say,	61	62	123
		Sat,r	49.6	50.4	100
		Sütun	56.5	67.4	61.5
	Erkek	Say,	47	30	77
		Sat,r	61.0	39.0	100
		Sütun	43.5	32.6	38.5
Toplam	Say,	108	92	200	
	Sat,r	54.0	46.0	100	
	Sütun	100	100	100	

3.3.Birlikte ya an,lan ya l,yla akrabal,k boyutu

Kat,l,mc,lar,n, birlikte ya ad,klar, bireylerle akrabal,k ili kisi cinsiyet de i keninle kar ,la t,r,ld, ,nda, kad,nlar,n ço unlu u % 36.1ø *öanneö* ve % 26.2øsi *öe ö* ile ya amaktad,r. Oranlar, az olmakla birlikte, *ökay,nvalide/kay,npederö*, *öbabaö* ve *öbüyükbaba/büyükannesö* di er dikkat çeken akrabalard,r. Erkekler ise öncelikli olarak *öbabaö* seçene inde yo unluk göstermektedir. kinci s,rada *öe ö* yan,t, a ,rl,ktad,r (Tablo 2). Ki kare testine göre, cinsiyet de i kenin anlam düzeyinin yüksek oldu u görölmektedir ($p<0,005$).

Tablo 2. Birlikte ya an,lan ya l,yla akrabal,k boyutu

			Akrabal,k boyutu						
			Anne	Baba	E	Abi	Kay,nvalide Kay,npeder	Büyükanne Büyükbaba	Toplam
Cinsiyet	Kad,n,	Say,	22	7	16	2	10	4	61
		Sat,r	36.1	11.5	26.2	3.3	16.4	6.6	100
		Sütun	78.6	31.8	57.1	33.3	71.4	40.0	56.5
	Erkek	Say,	6	15	12	4	4	6	47
		Sat,r	12,8	31.9	25.5	8.5	8.5	12.8	100
		Sütun	21.4	68.2	42.9	66.7	28.6	60.0	43.5
Toplam	Say,	28	22	28	6	14	10	108	
	Sat,r	25.9	20.4	25.9	5.6	13.0	9.3	100	
	Sütun	100	100	100	100	100	100	100	

Ülkemizde yapılan bir çal, mada, ya l,lar,n % 66.6, çocuklar,, % 21.6, e i, % 4.6, di er akrabalar, ve % 8.0, yalnız ya amaktad,r (Alpteker, 2008). Bilir ve arkadaş lar,n,n (2002) çal, mas,nda, ya l,lar,n % 79,5, e i ya da çocuklar,yla ya amaktad,r. Çal, malar,n oranlar,, buldu umuz sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Sanayile me, kentle me, çal, ma hayat,, göç vb. de i ikler aile itibar,n,, konumunu, aile üyelerinin statüsünü ve rolünü de i tirmektedir. Özellikle ya l,lar bu de i imden ciddi ekilde etkilenmektedir. K,rsal alanda görülen geni aile yap,s,nda, ya l,lar ve aile üyeleri birlikte ya arken kent ya am,nda da birlikte ya anma durumunun sürdürülmeye çal,ld, , dü ünülebilir.

3.4.Ya l,lara yönelik olumsuz dü üncelerin varl, ,

Kat,l,mc,lar,n % 56.5, ya ad,klar, ortamda ya l,lara yönelik olumsuz dü üncelerin oldu unu belirtmi tir. Yan,tlar cinsiyete göre incelendi inde; erkekler *öve*tö yan,t,na yo unluk göstermektedir (% 62.3) (Tablo 3). Ki kare testine göre, seçene in anlam düzeyi dü üktür (p> 0,005).

Bir çal, mada, sa l,k ve sosyal bak,m,la ilgilenen bireylerin % 76.3,ün, di er hizmetlerde çal, an bireylerin ise % 72,8'inin ya l,l,k hakk,nda olumsuz dü üncelerinin oldu u tespit edilmi tir (Mand,rac,o lu ve Çam, 2004). Kalayc,ın,n (2013) ya l, bireyler üzerinde yapt, , çal, mada, % 32.7,8'inin çevresinde ya l,lara yönelik olumsuz dü üncelerinin oldu unu saptanm, t,r. Bu sonuçlar ya l,ya yönelik olumsuz dü üncelerinin varl, ,n, ve yayg,nl, ,n, göstermektedir.

Tablo 3. Ya l,lara yönelik olumsuz dü üncelerin varl, ,

		Ya l,ya yönelik olumsuz dü ünceler			
		Evet	Hay,r	Toplam	
Cinsiyet	Kad,n,	Say,	65	58.	123
		Sat,r	52.8	47.2	100
		Sütun	57.5	66.7	61.5
	Erkek	Say,	48	29	77
		Sat,r	62.3	37.7	100
		Sütun	42.5	33.3	38.5
Toplam		Say,	113	87	200
		Sat,r	56.5	43.5	100
		Sütun	100	100	100

3.5.Ya l,ya yönelik olumsuz dü ünceler

Toplum ya l, bireylere yönelik olumsuz dü üncelerini baz, ifadelerle ortaya koymaktad,r. Palmore, ya l, ve ya l,l,kla ilgili olumsuz nitelendirmeleri listelemi tir. Bunlar dazlak, koca kar,, moruk, cadaloz, v,z,lt,, ç,karc,, ya l, kurt, yalnız ki i, eski kafal,, beceriksiz, hizmetçi, modas, geçmi vb.dir (North and Fiske, 2013). Ayr,ca Hecht (1998) yapt, , çal, mada aile üyelerinin ya l,lar hakk,ndaki olumsuz dü ünceleri hasta, cinsel ya am, olmayan, ba ,ml,, yeterlili i olmayan, çirkin, pasif, bili sel ve mental yetersizlikleri olan, i e yaramaz ve depresif olarak nitelediklerini saptam, t,r.

Ya l, yak,nlar,na ya l,ya yönelik olumsuz dü üncelerin neler oldu u soruldu unda, ya l,lar,n yük olarak görülmesi seçene i yo unluk göstermektedir (% 29.7). Oranlar, az olmakla birlikte, *öya l,lar i e yaramazd,rö* (% 20.7), *öya l, ölü*rse kurtuluruzö (% 18.1) ve *öya l,lar*

sayg,s,zd,rö (%12.6) di er dikkat çeken konulard,r (Tablo 4). statistiksel olarak, de i kenlerin anlam düzeyi dü üktür (p>0,005).

Tablo 4. Ya l,ya yönelik olumsuz dü ünceler

			Ya l,lara yönelik olumsuz dü ünceler							
			Ya l,lar sayg,s,zd,r	Ya l,lar çok konu ur	Ya l,lar i e yaramazd,r	Ya l, ölüse kurtuluruz	Ya l,lar yükütür	Ya l,lar inatç,d,r	Ya l,lar cahildir	Toplam
Cinsiyet	Kad,n	Say,	7	5	13	13	19	2	4	63
		Sat,r	11.1	7.9	20.6	20.6	30.2	3.3	6.3	100
	Erkek	Say,	7	6	10	7	14	1	3	48
		Sat,r	14.6	12.5	20.8	14.6	29.2	2.1	6.2	100
Toplam		Say,	14	11	23	20	33	3	7	111
		Sat,r	12.6	9.9	20.7	18.1	29.7	2,7	6,3	100

Akdemirön (2007) çal,mas,nda, ya l,lar i e yaramayan, hasta, zay,f, ba ,ml, ve üretime kat,lamayan bireyler olarak görölmektedir. Yap,lan bir çal, mada, ya l, bireye bak,m verenler taraf,ndan ya l,l,k *öhareketin azalmas, ve muhtaçl,kö* olarak tan,m,lan,rken (% 36.9), %1.3ü taraf,ndan *öçok konu up her i e kar, maö* olarak tan,m,lanm, t,r (Akça ve Ta ç,, 2005). Ba ka bir çal, mada ya l,ya bak,m verenlerin % 48.1nin *öya l,n,n inatç, ya da geçimsiz oldu uö* ve %14.8nin *öya l,n,n çok konu tu unu ve her eye kar, t, ,n,ö* dü ündü ü saptanm, t,r (Alpteker, 2008). Farkl, bir çal, mada, ya l,lara yönelik olumsuz dü üncelerinin neler oldu u ya l,lara göre incelenmi tir. Çal, mada yüksek oranda ya l,ya bakman,n zor oldu u ve ya l,n,n fazlal,k olarak göröldü ü ya l,lar ifade etmi tir (Kalayc., 2013). Bu sonuçlar çal, mam,z bulgular,yla paralellik göstermektedir.

Geleneksel aile yap,s, içinde y,llarca söz sahibi olan, hürmet edilen, bilgi ve deneyimlerinden faydalan,lan ya l,lar,n sosyal konumlar,n,n ve statüsel öneminin azalmas, sonucunda ailesiyle aras,ndaki ili kileri olumsuz yönde etkilemektedir (Tufan, 2011). Aile üyelerinin ya l,lar hakk,ndaki olumsuz dü ünceleri, ya l, bireylerde mutsuzlu a neden olabilecek, sosyal etkile imi olumsuz etkileyecek ve benlik sayg,s,n,n azalmas,na neden olabilecektir.

3.6.Ya l,ya iddet ve kötü muamele uygulayan tan,d,klar,n,n varl, ,

Çal, mam,z,n bulgusuna göre, ya l, yak,nlar,n,n % 57.5ö yak,n çevresinde ya l,n,n iddet ve kötü muamele u rad, ,n, ifade etmektedir (Tablo 5).

Dünyada ve ölkemizde ya l,lar,n iddet ve ihmalden ciddi ekilde etkiledi i görölmektedir (K,ssal ve Be er, 2009). Yap,lan çal, malarda ya l,ya uygulanan iddet prevelanslar,n birbirine paralel oldu u göze çarpmaktad,r. Bir çal, mada, aile üyeleri taraf,ndan taraf,ndan uygulanan ya l, iddetinin bir y,ll,k prevelans oran,, psikolojik iddet (% 4.6), fiziksel iddet (% 1.6), cinsel iddet (% 0.6), ekonomik iddet (% 5.2) ve ihmal (% 5.1) olarak tespit edilmi tir (Acierno et al, 2010). rlandaöda yap,lan bir çal, mada, ya l, iddet ve ihmalinin oran, % 2.2 bulunmu tur. Ya l,lar,n % 1.3 ekonomik, % 1.2 psikolojik, fiziksel % 0.5, % 0.3 ihmal ve % 0.05 cinsel iddet ma duru oldu u tespit edilmi tir (Naughton et al, 2012). Ba ka

bir çal, maada, sveç (% 29.7) ve Almanyaada (% 27.1) ya l,lar yüksek oranda psikolojik iddetten ma dur olurken, ya l, bireye cinsel iddet s,kl,kla Yunanistanada (% 1.5) ve Portekizde (% 1.3) görülmektedir. Portekizde (% 7.8) ve spanyada (% 4.8) ekonomik iddet s,k görülmektedir (Soares et al, 2010). Hong Kongta ise ya l,ya iddet prevelans, % 21.4, srailde ise % 18.4, spanyada % 4.6 olarak saptanm, t,r (www.inpea.net, 2015).

Tablo 5. Ya l,ya iddet ve kötü muamele uygulayan tan,d,klar,n,n varl, ,

			Ya l,ya iddet ve kötü muamele uygulayan tan,d,klar,n,n varl, ,		
			Evet	Hay,r	Toplam
Cinsiyet	Kad,n,	Say,	64	59	123
		Sat,r	52.0	48.0	100
		Sütun	55.7	69.4	61.5
	Erkek	Say,	51	26	77
		Sat,r	66.2	33.8	100
		Sütun	44.3	30.6	38.5
Toplam	Say,	115	85	200	
	Sat,r	57.5	42.5	100	
	Sütun	100	100	100	

Keskino lu vd. (2004), ya l,lar,n % 1,5de *öfiziksel örselenme*ö tespit edilmi tir. Di er bir çal, mada, huzurevine ba vuran ya l,lar,n % 25.7 ϕ sinin ailesi taraf,ndan fiziksel istismara u rad, , saptanm, t,r (K,ssal ve Be er, 2009). Farkl, bir çal, mada, ya l,larda fiziksel istismar (% 1.5), finansal örselenme (% 2.5), kesin ihmal bulgusu (% 3.5) ve olas, ihmal bulgusu (% 28.9) saptanm, t,r. Ya l,lar,n izni olmadan zorla gelirinini harcand, , saptanm, t,r (% 2.5) (Keskino lu vd., 2004).

3.7.Ya l,ya uygulanan iddet ve kötü muamelenin nedenleri

Konuyla ilgili olarak ortaya konulan görü ler, *öya l,n,n sinirlenmesi*ö ve *ögenetik özellikler*ö üzerinde yo unluk göstermektedir. Oranlar, az olmakla birlikte, *öaile içi geçimsizlik*ö, *öekonomik ç,kar çat, mas,ö* ve *öya l,n,n dü küin olmas,ö* di er dikkat çeken konulard,r (Tablo 6). *statistiksel olarak, de i kenlerin anlam düzeyi dü üktür (p>0,005).*

Alpteker ϕ n (2008) çal, mas,nda, ya l, ve ya l,ya bakan aras,ndaki ili kinin; *öya l,n,n çok konu mas,/kar, mas,ö* (% 41.0) ve bak,m verenin ya l, olmas, (% 28.2) nedeniyle bozuldu u tespit edilmi tir. Bilgili ϕ nin (2000) çal, mas,nda, ya l,ya bak,m verenler (% 31.6), *öya l,n,n her eye kar, mas,ö* nedeniyle ili kilerinin bozuldu unu ifade etmi tir (Aktaran Alpteker, 2008).

Bir çal, mada, ya l,ya uygulanan iddet nedenleri ya l,lara göre incelenmi tir. Çal, mada yüksek oranda ya l,ya uygulanan iddet nedenleri olarak *ögençlerin sosyal hayat,n, engellemesi*ö (% 47.3), *öya l,n,n yük olarak görülmesi*ö (% 14,5), *öya l,n,n cahil olmas,ö* (% 9.5), *öekonomik yetersizlik*ö (% 8.6), *öya l,n,n bak,m,n,n zor olmas,ö* (% 8.2), *öya l,n,n asabi olmas,ö* (% 7.3) ve *öekonomik yetersizlik*ö (% 4.5) olarak saptanm, t,r (Kalayc., 2013). Bu sonuç, çal, mam,z,n bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Bireyin genetik yap,s,, kimyasal ve hormon düzeyleri iddetin biyolojik boyutunu, tutars,z ve h,rç,n olmas,, ihmal ϕ bir aile ortam,nda yeti mesi, yak,nlar,n, kaybetmesi, çocuklukta ya anan psikolojik ve cinsel istismarlar ise iddetin psikolojik boyutunu göstermektedir (Gökda ve Da l,, 2012). Çal, mam,zda ya l, yak,nlar,n,n iddet nedeni olarak ifade ettikleri

genetik özellik ve ya l,n,n sinirlenmesi, iddetin biyolojik ve psikolojik boyutu aç,s,ndan önemli bir bulgudur.

Tablo 6. Ya l,ya uygulanan iddet ve kötü muamelenin nedenleri

		Ya l,ya uygulanan iddet ve kötü muamelenin nedenleri									
		Ekonomik ç,kar çat, mas,	Genetik özellikler	Aile içi geçimsizlik	Ya l,n,n sinirlenmesi	Ya l,n,n maa ,n, çocuklar,na vermemesi	Ya l,n,n evlat ayr,m, yapmas,	Ya l,n,n dü kün olmas,	Aile üyelerinin cahil olmas,	Toplam	
Cinsiyet	Kad,n	Say,	10	12	8	10	9	5	5	5	64
		Sat,r	15.6	18.7	12.5	15.7	14.1	7.8	7.8	7.8	100
		Sütun	76.9	57.1	47.1	45.5	81.8	45.5	38.5	71.4	55.7
	Erkek	Say,	3	9	9	12	2	6	8	2	51
		Sat,r	5.9	17.6	17.6	23.5	3.9	11.7	15.7	3.9	100
		Sütun	23,1	42.9	52.9	54.5	18.2	54.5	61.5	28.6	44.3
Toplam	Say,	13	21	17	22	11	11	13	7	115	
	Sat,r	11.3	18.2	14.8	19.1	9.6	9.6	11.3	6.1	100	
	Sütun	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

4.SONUÇ VE ÖNER LER

Günümüzde aile içi iddetten olumsuz etkilenen gruplardan biri ya l,lard,r. Ya l,lar ya ad,klar, fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik iddetten ve ihmalden zor günler ya amakta, ciddi sa l,k sorunlar, ya amaktad,r. Ancak ökol k,r,l,r yen içinde kal,rö sözünden hareketle genellikle iddet ve istismar olay, aile içinde kalmaktad,r. Resmi makamlara intikal eden olaylarda, ya l,lar kendi yak,nlar,n,n ceza alacaklar,n, dü ünerek iddeti kimin uygulad, , konusunda sessiz kalmay, tercih etmekte ve iddeti kabullenmektedir.

Çal, mam,zda, ya l, yak,nlar, ya l, bireyleri, i e yaramayan, ölmesi istenen, çok konu an, sayg,s,z, inatç,, cahil ve yük olarak görülen ki iler olarak görmektedir. Ya l,ya uygulanan iddet nedenleri ise genetik özellikler, ya l,n,n sinirlenmesi, ekonomik ç,kar çat, mas,, ya l,n,n maa ,n, çocuklar,na vermemesi, evlat ayr,r,m, yapmas,, ya l,n,n dü kün olmas, ve aile üyelerinin cahil olmas, olarak ifade etmi lerdir.

Bu tespitler , , ,nda ya l,ya uygulanan iddete ili kin öneriler u ekilde s,ralanabilir:

- Dünya nüfusu h,zla ya lan,rken ya lanma olgusu toplumun tüm kesimi taraf,ndan fark etmesi sa lanmal,d,r. Bu konuda e itim çal, malar, yap,lmal,d,r. Medyan,n ya l,l,k olgusu ve ya l,ya uygulanan iddete konusuna önem vererek toplumsal fark,ndal, , art,rmas, gerekmektedir.
- Bireylerin aktif ve sa l,kl, ekilde ya lanmaya haz,rılanmas,na destek olunmal,d,r.
- Ya l, bireylerin ba ,ms,zl,k duygusu peki tirilmeli ve özellikle günlük ve enstrümantal ya am aktivitelerini yerine getirme konusuna destek verilmelidir.
- Ya l, haklar,n,n geli tirilmesi ve ya l,lara yönelik hizmetlerin çe itlendirilmesi gerekmektedir.

- Ya l,lar,n huzurlu ve güvenli aile ortam,nda ya amas,na yönelik çal, malar,n yap,lmal,d,r.
- Aile içi ili kilerde çat, man,n etkin ekilde çözümlmesine yönelik ailelere dan, manl,k hizmetinin verilmesi gerekmektedir.
- Ya l,lara yönelik iddet, ihmali, suistimal veri taban,n,n olu turulmas, gerekmektedir.
- Ya l,lara iddet olgusunun toplumda tabu olmadan tart, lmas,, bilimin temel ara t,rmalarla soruna yönelmesi ve STK politika yap,c,lar,n çözüml önerilerinde i birli i yapmas, gerekmektedir.
- iddet uygulanan ya l,lar,n sessiz kalmalar,na izin verilmemeli ve kurum bak,m,na özendirilmesi gerekmektedir.
- iddete u rayan ya l,lar,n tespit edilmesi ve gereken yönlendirmelerin sa lanmas, amac,yla toplum sa l, , çal, anlar, taraf,ndan gözlemlenmesi ve bu konuda koruyucu önlemlerin geli tirilmesi gerekmektedir. iddet ma duru oldu u dü ünülen ya l,lar tespit edilmeli ve resmi kurumlara bildirimini gerçekle tirilmeli ve etkili bir ihbar etme sistemi kurulmal,d,r.
- iddete u rayan ya l,lar,n güvenli inin sa lanmas, konusunda çal, malar yap,lmal,d,r (ya l, koruma merkezi vb.).
- Ekonomik iddete u rayan ya l,lar,n tespit edilmesi için banka vb. kurum çal, anlar,n bilinçlendirilme çal, malar,n,n yap,lmas, gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acierno, R. Hernandez, M.A., Amstadter, A.B., Resnick, H.S., Steve, K., Muzzy, W. and Kilpatrick, D.G. (2010). Prevalence and correlates of emotional, physical, sexual, and financial abuse and potential neglect in the United States: The national elder mistreatment study. *American Journal of Public Health*, 100(2):29-297.
- Akça, N.K. ve Ta ç,, S. (2005). 65 Ya üstü bireylere bak,m verenlerin ya ad,klar, sorunlar,n belirlenmesi. *Sa l,k Bilimleri Dergisi*, 14:30-36.
- Akdemir, N., Ç,nar, F. ve Görgülü, Ü. (2007). Ya l,l, n alg,lanmas, ve ya l, ayr,mc,l, .. *Türk Geriatri Dergisi*, 10(4):215-222.
- Akdemir, N., Görgülü, Ü. ve Ç,nar, F. (2008). Ya l, istismar, ve ihmali. *Hacettepe Üniversitesi Sa l,k Bilimleri Fakültesi Hem irelik Dergisi*, 15(1):68-75.
- Alpteker, H. (2008). *65 Ya ve Üstü Bireylere Evde Bak,m Verenlerin Ya ad,klar, Güçlüklerin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Abant zzet Baysal Üniversitesi Sa l,k Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Bonomi, A.E, Anderson, M.L, Reid, R.J, Carrell, D., Fishman, P.A., Rivara, F.P. and Thompson, R.S. (2007). Intimate partner violence in older women. *The Gerontologist*, 47(1): 34-41.
- Bilir, N., Aslan, D., Güngör, N. ve A aç, M. (2002). Ankara'da Alt,nda Sa l,k Oca , Bölgesinde Sakarya Mahallesinde ya ayan 65 ya ve üzeri ki ilerin baz, sa l,k ve sosyal durumlar,n,n saptanmas,. *Türk Geriatri Dergisi*, 5(3):97-102.
- Çatak, B., K,l,nc, A.S., Bad,ll,o lu, O., Sütü, S., Sofuo lu, A.E. ve Aslan, D. (2012). Burdur'da evde sa l,k hizmeti alan ya l, hastalar,n profili ve evde verilen sa l,k hizmetleri. *Turkish Journal of Public Health*, 10(1):13-21.

- Dong, X., Simon, M. (2012). Elder self-neglect and hospitalization: Findings from the Chicago health and aging project. *J Am Geriatr Soc*, 60(2):202-209.
- Dong, X., Simon, M. (2013). Association between reported elder abuse and rates of admission to the skilled nursing facilities: Findings from a longitudinal population-based cohort study. *Gerontology*, 59(5):464-472.
- Enguidanos, S., DeLiema, M. and Aguilar, I. (2014). Multicultural voices: Attitudes of older adults in the United States about elder mistreatment. *Ageing Soc*, 34(5):877-903.
- Gökda , R. ve Da l., Ö. (2012). leti im çat, mas, olarak kad,na yönelik iddet. *Uluslararası, Kat,l,ml, Kad,na ve Çocu a Kar , iddet Sempozyumu Bildiri Kitab,. Mutlu Çocuklar Derne i Yay,nlar, Ankara. (s.75-83).*
- Gülen, M., Aktürk, A., Acehan, S., Se men, M.S. ve Aç,kal,n, A. (2013). Ya l, istismar, ve ihmali. *Ar iv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(3):393-407.
- Hecht, M. L. (1998). *Communicating Prejudice*. Sage Publication, California.
- Kalayc., I. (2013). Kad,na, çocu a ve ya l,ya yönelik iddet üzerine deneme yaz,lar,. Çal,, Delice ve Özgüler (Ed.). *Ya l,lara Kar , Uygulanan iddet, Suistimal ve hmale li ki Ya l,lar,n Görü leri: Süleyman Demirel Üniversitesi Ara t,rma Uygulama Hastanesi Örne i*. Polis Akademisi Yay,nlar,, Ankara. (s.97-114).
- Keskino lu, P., Giray, H. ve P,çakç,efe, M. (2004). Ya l,da fiziksel, finansal örselenme ve ihmal edilme. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(2):57-61.
- K,ssal, A. ve Be er, A. (2009). Ya l, istismar ve ihmalinin de erlendirilmesi. *TAF Prev Med Bull*, 8 (4):357-364.
- Mand,rac,o lu, A. ve Çam, O. (2004). Huzurevi çal, anlar,n,n sorunlar, ve ya l,lar hakk,nda görü leri. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(1):29-32.
- McBride, K. (2011). Elder abuse. *InnovAiT*, 4(6):353-359.
- McDowell, J. (2011). Recognizing, documenting, and analyzing physical evidence in abuse cases. *Forensic Dental Evidence*, 1:225-241.
- Naughton, C., Drennan, J., Lyons, I., Lafferty, A., Treacy, M. and Phelan, A.L. (2012). Elder abuse and neglect in Ireland: Results from a national prevalence survey. *Age and Ageing*, 41:98-103.
- North, M. and Fiske, S. (2013). Subtyping ageism: Policy issues in succession and consumption. *Soc Issues Policy Rev*, 7(1):36657.
- Pe´rez-Rojo, G., Izal, M., Montorio, I. and Penhale, B. (2009). Risk factors of elder abuse in a community dwelling Spanish sample. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 49:17-21.
- Reemtsma, J.P. (1998). *Vah eti Kavramak*. Ayr,nt, Yay,nlar,, stanbul.
- Soares, J.J.F., Barros, H. Tores-Gonzales, F., Ioannidi-Kapolou, E, Lamura, G., Lindert, J., Luna J., Macassa, G., Melchiorre, M.G. and Stankūnas, M. (2010). *Abuse and Health Among Elderly in Europe*. European Commission, Kaunas, Litvanya.
- The International Network for the Prevention of Elder Abuse. (2008). Elder Abuse in the Family in Spain. http://www.inpea.net/images/Spain_Report_2008_Elder.pdf.
- Tufan, . (2011). *Türkiye’de Ya l,lara iddet, I. Türkiye Gerontoloji Atlas,ından (GeroAtlas) Bir Kesit*. Gero Yay,n, Antalya.
- Wang, J.J. (2006). Psychological abuse and its characteristic correlates among elderly Taiwanese. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 42(3):307-318.

Kalays., Özbek Yaz,c., enkayna ,

World Health Organization, (2015). Definition and Typology of Violence. <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition>.